

Kirkerådet

Dato: 15.03.2017

Vår ref: 17/01695-4

Dykkar ref:

Ordning for utpeiking av biskop - høyringsvar frå Møre bispedømeråd og Ungdomsrådet i Møre

Møre bispedømeråd har handsama sak om ordning for utpeiking av biskop i møte 27/2-17 under sak 8/17. Ungdområdet i Møre har gitt uttale i i eige møte. Møre biskop gir eigen uttale.

Til grunn for høyringsuttalen ligger Kyrkjerådet sitt høyringsbrev og bispedømeadministrasjonen si saksutgreiing, vurdering og forslag til vedtak.

Høyringsvaret blir presentert slik:

Del 1: Vedtaket i Møre bispedømeråd

Del 2: Uttale frå Ungdomsrådet i Møre. Denne uttalen er gitt ette behandlinga i bispedømerådet.

Del 3: Saksutgreiing og forslag til vedtak gitt av administrasjonen

Del 4: Behandlinga i bispedømerådet slik det går fram av protokollen.

Del 1: Møre bispedømeråd vedtak sak 8/17 – ordning for utpeiking av biskop

Vedtak

§1 Møre bispedømeråd går inn for å vidareføre gjeldande ordning med tilsetjing i Kyrkjerådet.

Stemmetal: 9 for, 1 mot

§2 Møre bispedømeråd støttar ein reduksjon i talet på nominerte kandidatar til fem.

Stemmetal: 9 for, 1 mot

Tillegg til § 2: «...der kvart kjønn er representert med minst 40%

Stemmetal: 4 for, 6 mot

§3 Møre bispedømeråd rår til at ordninga med supplerande nominasjon blir vidareført og støttar framlegget at det blir kravd minst 100 personar frå minst 3 prosti for å fremje supplerande kandidat.

Stemmetal: Samrøystes

§4 Møre bispedømmeråd går inn for å vidareføre at fast røysteføre på bispedømmenivå er sokneråd, prestar og vigsla kateket, diakon og kantor. På nasjonalt nivå går bispedømmerådet inn for å vidareføre røysterett til prostar og til rektorane ved dei praktisk-teologiske seminara.

Stemmetal: Samrøystes

§5 Møre bispedømmeråd går inn for at dei røysteføre gir stemme i prioritert rekkefølge til dei 3 kandidatane som ein vurderer best eigna.

Stemmetal: Samrøystes

§6 Møre bispedømmeråd går inn for at avstemming i soknerådet blir avgjort etter allment fleirtal

Stemmetal: Samrøystes

§7 Møre bispedømmeråd rår til at ordninga med vekting av stemmer blir avvikla.

Stemmetal: Samrøystes

§8 Møre bispedømmeråd vil vidareføre biskopane sin rett til å fremje grunngjeven rett til å gi uttale om kven av dei tre kandidatane med fleste stemmer som bør bli biskop

Stemmetal: Samrøystes

§9 Møre bispedømmeråd støttar at tilsetjing av biskop i Kyrkjerådet skal skje etter prosedyre for allment fleirtal

Stemmetal: Samrøystes

§10 Møre bispedømmeråd støttar framlegg til ordning for utpeiking av preses i Bispemøtet

Stemmetal: 9 for, 1 mot

Tillegg til §10: Møre bispedømmeråd støttar framlegg til ordning for utpeiking av preses i Bispemøtet. Preses må ikkje berre veljast mellom sitjande biskopar

Stemmetal: 3 for, 7 mot

Nytt punkt: Møre bispedømmeråd ber Kyrkjerådet greie ut moglegheiter for åremålsstilling for biskopar.

Stemmetal: 1 for, 9 mot

Del 2: Uttale frå Ungdområdet i Møre bispedømme – ordning for utpeiking av biskop

Ungdområdet i Møre bispedømme ser positivt på det Møre bispedømmeråd har gjort vedtak om og stiller oss bak det.

Bortsett fra § 4 hvor konsekvensen av forslaget innebærer at ungdomsrådets stemme ved tilsetning av biskop ikke blir hørt. Dette stiller vi oss sterkt i mot og ser det som motstridende til § 7 hvor man går mot vekting av stemmer. Når ungdomsrådet som et mindre organ ikke får stemmerett mener vi at vi ikke blir verdsatt eller hørt. Vi mener vi bør være med på å bestemme fremtiden til våre menigheter og vårt bispedømme. Ungdommens meninger er viktigere nå enn noen sinne. Så ved standpunkt om å ville styrke det demokratiske, ser vi det som viktig å la ungdommen bli hørt. Vi håper dere vil høre vår mening og gi oss stemmeretten, for dette er noe vi stiller oss alvorlig til og vil ta seriøst når valget eventuelt kommer.

Del 3: Administrasjonen si saksutgreiing, vurdering og framlegg til vedtak

Kort historikk

Det ligg mykje tradisjon og makt i retten til å velje, retten til å utpeike, til å utnemne. Når ordning for val/utpeiking av biskop i Den norske kyrkja no er aktuell, er det viktig å finne fram demokratiske og representative ordningar som tener einskapen i kyrkja og som kan utvikle bispeembetet.

Ved inngangen til ei reformatorisk kyrkje var det kongen som hadde makta til å utnemne og tilsetje biskopar og andre viktige embetsmenn i landet. Representativitet og demokratiske prosessar var ganske ukjente omgrep i kong Christian IV si lov. Lova slo rett og slett fast at det i kvart stift skal vere ein superintendent som kongen «beskikker og stadfester». Kongen kunne nok lytte til gode råd, både frå sitjande biskopar og ta stilling til søknadar, men Kongen var suveren til å peike ut den biskop Kongen ville. Først i 1841 blei det innført rådgivande avstemming før bispeutnemningar. Då fekk prostane høve til å fremje 3 kandidatar til bispeembetet. Avstemminga var likevel ikkje bindande for Kongen, men prostane sitt råd fekk likevel stor betydning og førte til at utnemninga av biskopar fekk ei sterkare kyrkjeleg forankring enn før.

Det var først i samband med lov av 2/12 1920 om sokneråd og soknemøter at lekfolket fekk gi sitt råd i den rådgivande avstemminga. Då fekk soknerådet lov til å gi eigen uttale.

Sjølv om rådsstrukturen utvikla seg og forskrifter gav tydelege reglar for utnemning av biskop, så har retten til å utnemne biskop, heilt fram til gunnlovsendinga 21.05.12., vore forankra hos Kongen. Frå då av er retten til å utnemne biskop forankra i Kyrkerådet, etter reglar som Kyrkjemøtet har vedteke.

Ordningane i andre kyrkjer

I andre lutherske kyrkjer skjer bispeval etter 2 hovudlinjer. I dei skandinaviske kyrkjene er det slik at biskopen blir vald av eit valkollegium, som er sett saman av prestar og representantar for kyrkjelydane i bispedømmet. Ein kan altså hevde at lokalkyrkja og røystene frå bispedømmet der biskopen skal ha si teneste, har stor makt ved valet.

I mange andre lutherske kyrkjer skjer valet etter ein modell som blir kalla synodalmodellen, der biskopen blir vald av synodale organ på aktuelt nivå.

Ein kan hevde at den skandinaviske modell og kyrkjetradisjon har sterk tradisjon for å forankre val av biskop i demokratisk valde organ på sokne- og bispedømmenivå (stiftsnivå) og dei leke stemmene er like viktige og har same verd eller større som stemmene til geistlige representantar.

Høyring i samband med «veivalg for framtidig kirkeordning»

I samband med høyringa «Veivalg for framtidig kirkeordning» i 2015, utgjorde spørsmålet om utpeiking av biskop ein del av høyringa. I Høyringsnotatet frå den gong skisserte kyrkerådet 4 ulike alternativ. Dei tre modellane som fekk bra tilslutning i høyringa frå 2015, er i noko revidert form dei modellar som denne høyringa presenterer. Modellen som fekk liten oppslutning i høyringa frå 2015, var at bispestilling skal lysast ledige og tilsetjing skje på same måte som i andre stillingar der Kyrkerådet har tilsetjingsmynde. Denne modellen er no vurdert som ikkje aktuell.

Og no, i kraft av at kyrkjelova sine ordningar for utnemning biskop er oppheva, i og med verksemdoverdraginga 1.jan, 2017, så er det opp til Kyrkjemøtet å treffe nye reglar for utpeiking/val av biskop. Det er desse reglane at høyringsinstansane no blir utfordra til å meine noko om.

Tre modellar for ordning

1) Rein valordning for biskop

I «veivalghøringen» gjekk 28% av sokneråd/fellesråd inn for ei ordning med rein valordning for biskopar. I tillegg støtta 5 bispedømmeråd og 4 biskopar ei slik ordning.

Ved innføring av ei slik valordning vil biskopen bli sikra ei sjølvstendig rolle i kyrkjeordninga, og ordninga vil i større grad enn noverande ordning kommunisere med valordning for dei lutherske kyrkjene utanom Skandinavia. Ei ulempe med ei slik valordning er at det er usikkert om ei slik valordning vil kunne ta fremje heilskapsomsyn, og vil ikkje ta omsyn til den samla samansetninga i bispekollegiet. Bispeembetet vil vidare stå meir sjølvstendig og ordninga reduserer Kyrkjemøtet sitt høve til å utøve heilskap i leiing av kyrkja.

2) Ordning med tilsetjing i særskilt tilsetjingsorgan

I «veivalghøringen» gjekk 7 biskopar, 2 bispedømmeråd og 7% av sokneråd/fellesråd inn for denne modellen

Positivt vil ei slik ordning føre til at ein unngår myndighetskonsentrasjon på eit organ og at det kyrkjelege leiarskapen på nasjonalt nivå blir fordelt på fleire organ. Ved å leggje utpeiking til eit eige tilsettingsorgan, avlastar ein Kyrkjerådet og fordeler mynde. Negativt vil ein slik modell føre til endå eit organ i ein mangfaldig organisasjon, og til at Kyrkjerådet sitt heilskapsansvar blir svekka. Vidare vil oppretting av ein eige valorgan føre til nye spørsmål knytt til samansetjing og representasjon av organet. Negativt vil ein også hevde at organet sitt særmerkte mandat berre får to årlege saker til handsaming (i gjennomsnitt). I tillegg er ikkje denne modellen føretrekt i andre lutherske kyrkjer

3) Vidareføring av gjeldande ordning

I «veivalghøringen» gjekk 1 biskop og 4 bispedømmeråd, mellom anna Møre Bdr., inn for denne valmodellen. I tillegg fekk modellen støtte frå heile 55% av sokneråd/fellesråd som gav uttale.

Modellen gir mange grupper av røysteføre høve til å gi uttale, både på bispedømmenivå og på nasjonalt nivå. Kyrkjerådet får også høve til å ta heilskapsomsyn til samansetninga i bispekollegiet og ordninga understrekar Kyrkjerådet sitt leiaransvar for den nasjonale kyrkja og er forankra i det kyrkjelege demokratiet.

På andre sida vil ein kunne hevde at denne ordninga svekker biskopane sitt sjølvstende og legg embetet under rådet. I eit historisk perspektiv er ei slik endring stor.

Nominasjon

Uavhengig av modell for utpeiking av biskop, vil nominasjonsprosessen vere sentral. Nominasjonsorganet må syte for å sortere kandidatar slik at kjønnsbalanse og teologiske breidde blir sikra

Dersom bispedømmerådet skal vere nominasjonsorgan, bør ein framleis sikre høve til supplerande nominasjon. Slik kan engasjement i kyrkje og samfunn fremje gode kandidatar som ikkje har blitt identifisert av nominasjonsorganet.

Om ein vel modell for bispeval, er det, som ein del av nominasjonsprosessen, viktig å sikre uttale frå bispedømmeråd og frå biskopane for å sikre kvalifisert vurdering av kandidatane. I tillegg kan ein vurdere om representantar på nasjonalt nivå (Kyrkjerådet) bør vere representert i nominasjonsorganet (bispedømmerådet). For å sikre at heilskapsomsyn blir vurdert, kan ei ordning med ei utviding av tilsettingsorganet vurderast både om ordninga er ei rein valordning eller om tilsetjing skjer i særleg tilsettingsorgan.

Supplerande nominasjon

Ei nyordning ved dei siste bispevala er høvet til supplerande nominasjon (sidan 2012). Både valet i Tunsberg og i Sør-Hålogaland presenterte kandidatar fremja ved supplerande nominasjon. Høvet til supplerande nominasjon gir gjennomslag for lokalkyrkjeleg initiativ og for samfunnsengasjement som ikkje nominasjonsorganet fangar opp. Erfaringane frå 2012 då Kyrkjerådet skjerpa kravet til talet på røysteføre som kunne fremje supplerande nominasjon frå 30 (frå minst 3 prosti) til 100 (frå minst 3 prosti) har vist at dei som blir nominert er kandidatar som er reelle kandidatar som oppnår god støtte i den vidare prosessen.

Ein negativ faktor ved å opne for supplerande nominasjon at det går lengre tid frå nominasjon til utpeiking. Fleire av dei nominerte har gitt uttrykk for at prosessen tar lang tid og er krevjande på fleire plan. Tiltak som kan dempe presset og ta ned tida fram til utpeiking kan vere at talet på nominerte ikkje bør overstige 5, og at supplerande nominasjon ikkje kan fremje fleire enn to kandidatar.

Biskopen sin rolle ved nominasjon

Kyrkjemøtet har tidlegare gått inn for at sitjande biskop ikkje bør delta ved stemmegivinga i bispedømmerådet. Eit anna forslag er at sitjande biskop går ut av rådet når sak om ny biskop blir handsama. Alternativt kan ein hevde at biskopen er fast medlem av rådet og held fast på retten til å tale og røyste også ved val av eigen etterfølgjar. Grunngevinga er at biskopen på eige grunnlag gir uttale til tilsetjingsorganet, saman med dei andre biskopane. Eit anna forslag er at domprosten erstattar biskopen når saka blir handsama i nominasjonsorganet.

Røysterett

Dei røysteføre gruppene er i dag fordelt mellom nasjonalt nivå og bispedømmenivå. På bispedømmenivå har desse røysterett: Sokneråda i bispedømmet, bispedømmet sine prestar i ordna kyrkjeleg stilling, vigsla kantorar, diakonar og kateketar og ungdomsrådet i bispedømmet.

Røysteføre på nasjonalt nivå er prostar utanfor bispedømmet, teologiske professorar og praktikumslærarar

I arbeidet fram mot ny ordning er det stilt spørsmålsteikn om det er naturleg å redusere talet på røysteføre. Ein lyt vurdere om det er tenleg å vidareføre retten alle prostar har til å røyste, og om professorane i dei teologiske fag framleis skal ha røysterett. Grunngevinga for deira rett til å røyste er ikkje like aktuell som då desse gruppene fekk retten og ein kan vurdere om rektorane ved dei praktisk-teologiske seminara kan forvalte røysteretten på vegne av utdanningsinstitusjonane

Ei innvending mot å vidareføre ordninga på nasjonalt nivå er at ingen leke her har røysterett. Omsynet til balansen mellom dei vigsla tenestene og dei demokratisk valde organ, kan gjere det aktuelt å involvere demokratisk valde representantar i avstemminga.

Vekting av stemmer

I gjeldande ordning blir røystene vekta. Røystene frå sokneråda tel 1/3. Frå prestar og andre i vigsla tenester, tel røystene også 1/3. Ei slik vekting betyr at røystene frå bispedømmet tel 2/3 av totaltalet på røyster og ein kan hevde at mykje av det kyrkjelege votum er forankra i bispedømmet.

Det er gjennomført analyse av dei siste bispeutnemningane med tanke på å sjå korleis røystetala vil slå ut utan vekting. Ikkje ved nokon av utnemningane vil fråvær av vekting føre til endra resultat. Vekting av stemmer er vanskeleg og ordninga kan oppfattast som at dei ulike stemmer blir gitt ulik verdi. Ein gjennomgang av kven som skal ha røysterett, kan føre til at behovet for vekting av ulike stemmer ikkje er like aktuelt.

Uttalerett ved utpeiking av biskop

I dagens ordning har biskopane rett til å gi grunngeven uttale om kandidatane etter at den kyrkjelege avstemminga er avslutta. Dersom ein går inn for rein valordning, fell uttaleretten bort. Ved dei to andre ordningane vil uttaleretten framleis gjelde. Den grunngevene uttaleretten til biskopane er forankra i biskopane sitt læreansvar. Praksis med omfattande intervjurundar kan stille spørsmål om biskopane sin uttale har same verdi som tidlegare. Ein kan tenkje seg at biskopane sin uttale ikkje lenger treng grunngeving eller at det er nok med uttale frå Bispemøtet.

Spørsmål om åremål

Ved ein del lutherske kyrkjer er biskopen vald på åremål. (t.d. I Tyskland) Spørsmålet er reist på nytt i samband med ny ordning for bispeval. Ein ser for seg åremålsperiode på t.d. 6 år, med høve til å fornya åremålsperiode. Ein kan også sjå for seg ein lenge periode utan fornying. Spørsmålet om åremål er reist for å gi yngre prestar lettare inngang i bispegjerninga, og ordning blir vurdert også fordi bispegjerninga er krevjande og at biskopar saknar høve til å gå over i anna stilling før oppnådd pensjonsalder

Forslag til vedtak

Møre bispedømeråd går inn for å vidareføre gjeldande ordning med tilsetjing i Kyrkjerådet.

§2 Møre bispedømeråd støttar ein reduksjon i talet på nominerte kandidatar til fem.

§3 Møre bispedømeråd rår til at ordninga med supplerande nominasjon blir vidareført og støttar framlegget at det blir kravd minst 100 personar frå minst 3 prosti for å fremje supplerande kandidat.

§4 Møre bispedømeråd går inn for å vidareføre at fast røysteføre på bispedømenivå til å gjelde sokneråd, prestar og vigsla kateket, diakon og kantor. På nasjonalt nivå går bispedømerådet inn for å vidareføre røysterett til prostar og til rektorane ved dei praktisk-teologiske seminarane.

§5 Møre bispedømeråd går inn for at dei røysteføre gir stemme i prioritert rekkefølge til dei 3 kandidatane som ein vurderer best eigna.

§6 Møre bispedømeråd går inn for at avstemming i soknerådet blir avgjort etter allment fleirtal

§7 Møre bispedømeråd rår til at ordninga med vekting av stemmer blir avvikla.

§8 Møre bispedømeråd vil vidareføre biskopane sin rett til å fremje grunngeven uttale om kven av dei tre kandidatane med fleste stemmer som bør bli biskop

§9 Møre bispedømeråd støttar at tilsetjing av biskop i Kyrkjerådet skal skje etter prosedyre for allment fleirtal

§10 Møre bispedømeråd støttar framlegg til ordning for utpeiking av preses i Bispemøtet

Del 4: Behandlinga i bispedømerådet slik det går fram av protokollen

Møtebehandling

Saksordførarar: Olav Myklebust

Forslag frå Therese Utgård:

1. a) Endring av §2, 1. setning: Bispedømerådet nominerer minst 5 kandidatar.
b)Tillegg til § 2, 1. setning ...der kvart kjønn skal vere representert med minst 40%.
2. Tillegg til §10: Møre bispedømeråd støttar framlegg til ordning for utpeiking av preses i Bispemøtet. Preses må ikkje berre veljast mellom sitjande biskopar
3. Nytt punkt: Møre bispedømeråd ber Kyrkjerådet greie ut moglegheiter for åremålsstilling for biskopar.

Votering

Dei enkelte punkt og paragrafar blei votert over. Forslag til endring/supplering av punkt samt stemmetal går fram av vedtaket:

Vedtak

§1 Møre bispedømeråd går inn for å vidareføre gjeldande ordning med tilsetjing i Kyrkjerådet.

Stemmetal: 9 for, 1 mot

§2 Møre bispedømeråd støttar ein reduksjon i talet på nominerte kandidatar til fem.

Stemmetal: 9 for, 1 mot

Tillegg til § 2: «...der kvart kjønn er representert med minst 40%

Stemmetal: 4 for, 6 mot

§3 Møre bispedømeråd rår til at ordninga med supplerande nominasjon blir vidareført og støttar framlegget at det blir kravd minst 100 personar frå minst 3 prosti for å fremje supplerande kandidat.

Stemmetal: Samrøystes

§4 Møre bispedømeråd går inn for å vidareføre at fast røysteføre på bispedømmenivå er sokneråd, prestar og vigsla kateket, diakon og kantor. På nasjonalt nivå går bispedømmerådet inn for å vidareføre røysterett til prostar og til rektorane ved dei praktisk-teologiske seminarane.

Stemmetal: Samrøystes

§5 Møre bispedømeråd går inn for at dei røysteføre gir stemme i prioritert rekkefølge til dei 3 kandidatane som ein vurderer best eigna.

Stemmetal: Samrøystes

§6 Møre bispedømeråd går inn for at avstemming i soknerådet blir avgjort etter allment fleirtal

Stemmetal: Samrøystes

§7 Møre bispedømeråd rår til at ordninga med vekting av stemmer blir avvikla.
Stemmetal: Samrøystes

§8 Møre bispedømeråd vil vidareføre biskopane sin rett til å fremje grunngjeven rett til å gi uttale om kven av dei tre kandidatane med fleste stemmer som bør bli biskop
Stemmetal: Samrøystes

§9 Møre bispedømeråd støttar at tilsetjing av biskop i Kyrkjerådet skal skje etter prosedyre for allment fleirtal
Stemmetal: Samrøystes

§10 Møre bispedømeråd støttar framlegg til ordning for utpeiking av preses i Bispemøtet
Stemmetal: 9 for, 1 mot

Tillegg til §10: Møre bispedømeråd støttar framlegg til ordning for utpeiking av preses i Bispemøtet. Preses må ikkje berre veljast mellom sitjande biskopar
Stemmetal: 3 for, 7 mot

Nytt punkt: Møre bispedømeråd ber Kyrkjerådet greie ut moglegheiter for åremålsstilling for biskopar.
Stemmetal: 1 for, 9 mot

Med helsing

Bjørn Olaf Storhaug e.f
Stiftsdirektør

Arvid Helle
Avdelingsleiar

Dokumentet er elektronisk godkjend og har difor ingen signatur.

Mottakarar:
Kirkerådet